

Natura 2000 - Eiropas aizsargājamo teritoriju tīkls
Natura 2000 ir vienots aizsargājamo teritoriju tīkls visās Eiropas Savienības dalībvalstīs, kurā iekļauj teritorijas, kas nozīmīgas dažādu īpaši aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu aizsardzībai un saglabāšanai Eiropā. *Natura 2000* teritoriju tīkls aizņem 20% no Eiropas Savienības valstu kopējās teritorijas (Latvijā - 11,9 % no valsts teritorijas, iekļaujot pavisam 336 īpaši aizsargājamās dabas teritorijas).

Mugurves un Sitas un Pededzes palieņu pļavu atjaunošana notiek Latvijas Dabas fonda īstenotā projekta „Palieņu pļavu atjaunošana Eiropas Savienības sugām un biotopiem” ietvaros

Projekta norises laiks: 2004. gada oktobris - 2008. gada jūnijs
Sadarbības partneri: Dabas aizsardzības pārvalde, Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts, Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 22 pašvaldības – tai skaitā Litenes un Stražu pagasti.
Finansētāji: Eiropas Komisijas LIFE–Daba programma, Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības Programma, Pasaules Vides fonds, Latvijas Vides aizsardzības fonds.
Norises vietas: 15 īpaši aizsargājamas dabas teritorijas - *Natura 2000* vietas visā Latvijā: Sitas un Pededzes paliene, Mugurves pļavas, Pededzes lejtece, Dvietes paliene, Burgas pļavas, Sedas purvs, Vidusburtnieks, Rūjas paliene, Burtnieku ezera pļavas, Lielupes palienes pļavas, Svētes paliene, Kalnciema pļavas, Račupes ieleja, Durbes ezera pļavas un Ūzavas augštece.
Projekta mērķi:
 ❖ bioloģiski vērtīgāko un pašlaik aizaugošo palieņu pļavu atjaunošana;
 ❖ ilgtspējīga palieņu pļavu apsaimniekošanas nodrošināšana, saglabājot apdraudētajām sugām piemērotus biotopus.

Printed on environment-friendly paper

Noderīga informācija

Gulbenes tūrisma informācijas centrs
 Ābeļu iela 2, Gulbene, LV-4401
 Tālrunis: 4471265, 9153677
 Fakss: (+371) 4471352
 E-pasts: turists@gulbene.lv
www.gulbene.lv

Izdevējs: Latvijas Dabas fonds
 Projekts „Palieņu pļavu atjaunošana Eiropas Savienības sugām un biotopiem”
 Projekta vadītāja: Inga Račinska
 Teksts: Inese Gmizo-Lārmane
 Konsultanti: Ainārs Auniņš, Andris Klepers
 Foto: Ainārs Auniņš, Mārtiņš Kalniņš, Aivars Petriņš, Dmitrijs Teļnovs, Edmunds Račinskis, Litenes pagasta padome, Ivars Kabucis
 Karte: sagatavota, izmantojot SIA Envirotech "GIS Latvija 2.0" datubāzi
 Māksliniece: Kristīna Bondare
 Iespējamais tipogrāfijs "Citrons"
www.ldf.lv

Buklets iespēstis uz videi draudzīga papīra

Tūrisma informācija

Ūdenstūrisms

Pededzes upe sava ainaviskuma un mierīgā plūduma dēļ piemērota ūdenstūrisma visu ūdenstūrisma sezonu.

Ainaviskākais posms laivošanai pa Pededzi ir no Litenes līdz Gulbenes-Rēzeknes ceļam.

Putnu vērošana

Pavasara palos Pededzes pļavas pārplūst lielās platībās un mitras vietas tajās saglabājas visu vasaru. Tas nodrošina lieliskus dzīves apstākļus bridējputniem, piemēram, ķikutiem. Pļavās ir augsts ligzdojošo griežu blīvums, novērota purva pūce un pļavās regulāri barojas vairāki pāri mazo ērgļu. Jūnija naktīs dzirdami vakarlēpji. Dabas liegumi „Mugurves pļavas” un „Sitas un Pededzes paliene” veido vienotu Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgo vietu „Sitas un Pededzes paliene”.

Briežu dārzs

Dabas lieguma "Sitas un Pededzes paliene" teritorijā iespējams apskatīt staltbriežus dabiskos apstākļos briežu dārza teritorijā. Iepriekš sazināties ar saimnieku pa tālruni: 26557067

Dodoties dabā un, jo īpaši, uz aizsargājamām dabas teritorijām - ceļojiet videi draudzīgi!

Videi draudzīgs tūrisms - padomi no www.celotajs.lv

- ❖ Ceļo ar videi draudzīgiem transporta līdzekļiem - vilcienu, divriteni, laivu!
- ❖ Atstāj atkritumus tam paredzētajās vietās!
- ❖ Ievēro īpaši aizsargājamo dabas teritoriju apmeklēšanas kārtību un noteiktos ierobežojumus!
- ❖ Neapmeklē retu dzīvnieku sugu atradnes, īpaši to vairošanās, ligzdošanas vai ziemošanas periodā.
- ❖ Neatstāj savus autogrāfus uz koku mizas vai cilvēka radītiem objektiem!
- ❖ Ugunsurus kurini tikai šim mērķim paredzētās vietās un ievēro ugunsdrošību!
- ❖ Nakšņošanai teltīs izvēlies tūristiem labiekārtotās apmetņu vietas!
- ❖ Izmanto pēc iespējas vairāk vietējo iedzīvotāju ražoto produkciju, nevis līdzīgu atvesto, tādējādi atbalstot vietējo uzņēmējdarbību.
- ❖ Cieni vietējo iedzīvotāju tradīcijas un paražas, tad pretī saņemsi patiesu viesmīlību.

Mugurve Meadows, Sita and Pededze Floodplain Nature Reserves

The Mugurve Meadows and the Sita and Pededze Floodplain Nature Reserves are situated in Eastern Latvia, in the Gulbene and Balvi districts ca 200 km from Riga. The reserves encompass part of the river valleys of the Pededze River and its tributaries (the Sita and Mugurve Rivers, and others). The aim of the reserves is to preserve floodplain and wooded meadows, broadleaved forests, and rare plant and animal species. The unique natural values of the nature reserves have been key to the sites' designation as a Natura 2000 areas - specially protected nature territories of European Union.

Values of the Nature Reserves

The nature reserves include wide areas of various water bodies such as rivers, oxbows, and beaver ponds. Populations of several specially protected species are closely linked with the presence of water, among them are the Green Club-tail Dragonfly and the Thick Shelled River Mussel. Flooding is among the key natural processes that affect these reserves as it facilitates preservation of open meadow area. Yet, extensive drainage activities took place at the beginning of the 20th century, and deepening of the Pededze River has decreased impacts of flooding here.

Most of the meadows found in the reserves are protected type and they are among the most valuable natural features there. Biodiversity in the meadows is enhanced by single, old oak trees typical landscape elements of the Pededze River valley. The old hollow trees are suitable habitats for a number of protected insects, including the Hermit Beetle, which is endangered across the Europe. The Pededze River valley is one of the most important sites in Latvia that the beetle inhabits. The Great Snipe is among the most notable protected bird species found in the meadows; the Pededze floodplain is one of five best locations for this bird in Latvia.

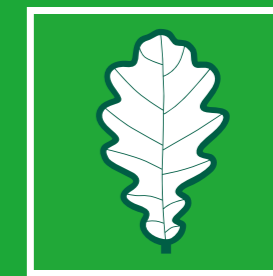

The Fen Violet is a specially protected species that is found only in the floodplains of rivers in the Eastern Latvia

The nature reserves host some 36 ha of old growth forests that are essential for nature diversity and also qualify as woodland key habitats. Forests in the nature reserves, including those on river banks, offer food and home to many protected bird species, among them the White-backed Woodpecker, the Middle-spotted Woodpecker, the Black Woodpecker, and the Eurasian Pygmy Owl.

Conservation and Management in the Nature Reserves

Rare species and habitats (meadows, forests and water objects) have been the key reason for designation of the nature reserves as Natura 2000 sites - protected areas of European importance. Due to various human activities, in many parts of Europe these habitats have already disappeared; hence, it is important to preserve those nature values that are still present in the reserves. To ensure conservation of unique nature values, within the project „Restoration of Latvian floodplains for EU priority species and habitats”, which is supported by the European Commission LIFE-Nature program, since 2004 work is under way in the Sita and Pededze floodplains and Mugurve meadows and also in 13 other places in Latvia to restore biologically valuable floodplain meadows, overtaken by forest if not managed. The aim is to achieve sustainable management of floodplain meadows by creating and maintaining habitats suitable for endangered species.

Īpaši
aizsargājama
dabas
teritorija

Mugurves pļavas Sitas un Pededzes paliene

DABAS LIEGUMI

VIDES MINISTRIJA

IBA
PUTNĪEM
NOZĪMĪGĀ VIETA

Dabas liegumi „Mugurves pļavas” un „Sitas un Pededzes paliene”

Dabas liegums „Mugurves pļavas” (platība 317 ha) atrodas Gulbenes rajona Stradu un Litenes pagastos. Dabas liegums „Sitas un Pededzes paliene” (platība 870 ha) atrodas Gulbenes rajona Litenes pagastā un neliela daļa Balvu rajona Kubuļu pagastā. Liegumi izveidoti uz Pededzes upes un tās pietekām - Sitas, Mugurves un citām un ietver daļu no šo upju ielejām, lai saglabātu palieņu pļavas un parkveida pļavas, kā arī retas augu un dzīvnieku sugas, piemēram, ķikutu, griezi, mazo ērgli, lapkoku praulgrauzi u.c. Kopš 2004. gada šīm vietām noteikts īpaši aizsargājamo dabas teritoriju statuss. Dabas vērtību dēļ dabas liegumi iekļauti Eiropas nozīmes aizsargājamo teritoriju *Natura 2000* tīklā. Kopumā liegumos sastopami 7 Eiropas Savienības nozīmes aizsargājami biotopi, 24 Eiropas Savienībā aizsargājamās putnu un 7 bezmugurkaulnieku sugas.

Dabas vērtības dabas liegumos

Ūdeņi

Dažādi ūdeņi - upes, vecupes, bebru uzplūdinājumi u.c. - dabas liegumos sastopami lielā platībā, ar tiem saistītas arī vairākas īpaši aizsargājamas sugas, piemēram, Pededzē sastopama zaļā upjuspāre un biezā perlamutrene. Nozīmīgākā dabas norise, kas ietekmē liegumus ir palī. Palu laikā ar ledu tiek izrauti krūmi - tādējādi veidojas klajas platības; ar ūdeņiem palienē tiek ienestas barības vielas - veidojas auglīgas palieņu augsnes. Liegumu vērtības apdraud meliorācija, jo pa izveidotajiem grāvjiem ūdens ātrāk aizplūst. Grāvjiem aizaugot ar krūmiem, plašās, vienlaidus palieņu pļavas tiek sadalītas fragmentos. Meliorācijas rezultātā šīs vietas vairs nav piemērotas palieņu pļavu putniem, arī augu valsts kļūst vienmuļāka.

Biezā perlamutrene dzīvo dabiskās un tīrās ūdenstecēs

Zaļā upjuspāre ir labi maskējusies uz apkārtnes fona

Palu laikā lielākā daļa liegumu teritorijas ir pārplūdusi, tajā pārvietoties iespējams tikai ar laivu

Pļavas

Lielākā daļa no liegumu pļavām ir īpaši aizsargājami pļavu veidi, tās ir viena no nozīmīgākajām dabas vērtībām liegumos. Šeit sastopamas gan slapjas, gan mitras, gan mēreni mitras pļavas, kā arī parkveida pļavas. Liegumu pļavās sastopama īpaši aizsargājama putnu suga - ķikuts, kas ir nozīmīgākā no šeit sastopamajām putnu sugām.

Dabas daudzveidību pļavās palielina atsevišķi augoši veci ozoli, kas ir raksturīgs Pededzes ielejas ainavas elements. Veco koku dobumos dzīvo vairākas īpaši aizsargājamas kukaiņu sugas, no kurām viena suga - lapkoku praulgrauzis - ir apdraudēta suga visā Eiropā. Pededzes ieleja ir viena no nozīmīgākajām šīs sugas atradnēm Latvijā.

Lapkoku praulgrauzis ir grūti novērojama suga, kas lielāko dzīves daļu pavada koku dobumos

Īpaši aizsargājami ķikuti Latvijā sastopami tikai regulāri applūstošās palieņu pļavās, to skaits samazinās lauksaimniecības zemju meliorācijas dēļ

Meži

Liegumos sastopami arī 36 ha vecu mežu, kas nozīmīgi dabas daudzveidības saglabāšanā un atbilst dabisko meža biotopu kritērijiem. Šādiem mežiem raksturīgi lieli, veci koki, miruši koki, liela izmēra kritālas u.c. Šāda vide nodrošina dzīves apstākļus daudz vairāk sugām, nekā tas iespējams saimnieciskajos mežos. Lieguma meži, tai skaitā meži upju un vecupju krastos, ir dažādu īpaši aizsargājamu putnu sugu, piemēram, baltmugurdzeņu, vidējā dzeņa, melnās dzilnas, apodziņa u.c. barošanās un dzīves vieta.

Jaukti ozolu, gobu un ošu meži upju palienēs - īpaši aizsargājams mežu veids

Dabas liegumu aizsardzība un apsaimniekošana

Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju *Natura 2000* statuss dabas liegumiem piešķirts, jo tajos sastopamas retas sugas un biotopi (pļavu, mežu un ūdeņu veidi). Daudzviet Eiropā, cilvēka nepārdomātās darbības dēļ, tie jau izzuduši, tādēļ svarīgi saglabāt tās dabas vērtības, kas liegumos sastopamas. Lielākajai daļai biotopu, kas sastopami liegumos, lai saglabātu reto augu un dzīvnieku sugu dzīvotnes, kā arī lai saglabātu pašus biotopus ir nepieciešami apsaimniekošanas pasākumi. Pļavas bez regulāras pļaušanas vai noganīšanas aizaug ar kokiem un krūmiem, kā tas bija vēl nesenā pagātnē. Lai tās atjaunotu un uzturētu, 2006. gada pavasarī Pededzes pļavās tika ielaisti no Nīderlandes atvestie *Hailander* šķirnes liellopi. Pļavās, kur neganās lopī, tiek nodrošināta vēlā pļaušana, lai netraucētu tur ligzdojošos putnus.

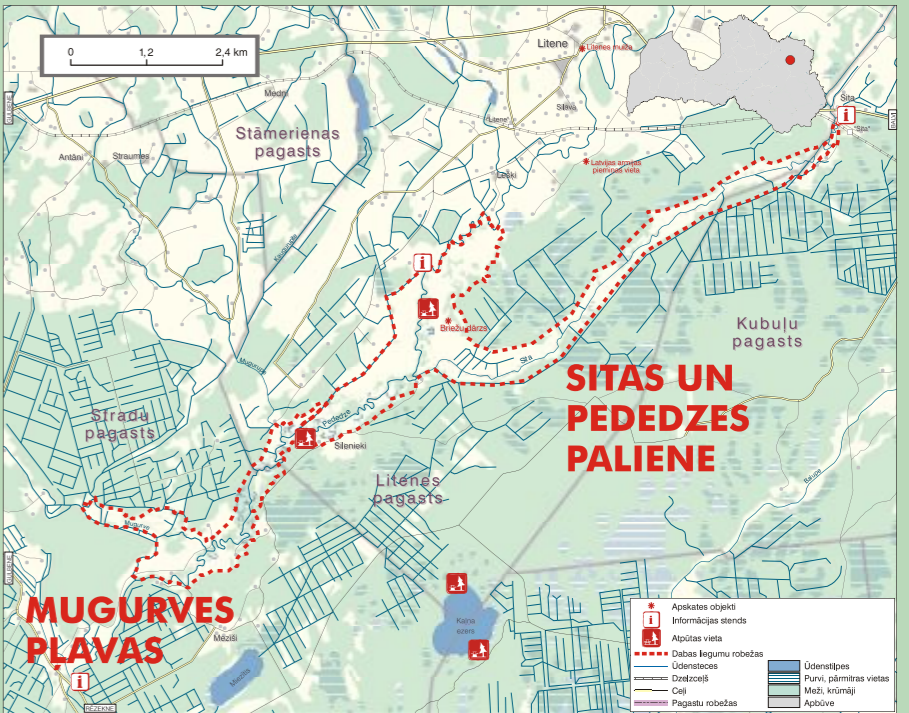

Hailander šķirnes lopī ir piemērojušies dzīvei zem klajas debess

Ap lielajiem, savrupus augošajiem vecajiem kokiem, galvenokārt ozoliem, tiek veikta krūmu izciršana, lai nodrošinātu tiem gaišākus apstākļus un paildzinātu to mūžu. Šādi koki ir dzīvesvieta dažādām kukaiņu sugām, kā arī dažādām gaismas prasīgām ķerpju sugām.

Veco ozolu kuplais zarojums liecina, ka tie kādreiz auguši klajumā

Apkārtnes kultūrvēsturiskie objekti

Lai arī kultūrvēsturiskie pieminekļi tieši dabas liegumu teritorijās neatrodas, vairāki apskates objekti atrodas to tiešā tuvumā.

Litenes pagastu izveidoja 1866. gadā. Litenes pagasta centrā - Litenē - atrodas Litenes muiža, ko 1582. gadā cēla poļu stārasts Penkaslauskis; pēc vairākkārtējas muižas pirkšanas un pārdošanas, 19. gs. sākumā muiža nonāca Volfu dzimtas īpašumā un tad arī barons Otto fon Volfs Pededzes upes krastā uzbūvēja šo klasicisma stila muižu, kas savā sākotnējā apjomā saglabājusies arī līdz mūsdienām. 1905. gada revolūcijas laikā pils tika nodedzināta, taču vēlāk to atjaunoja. Ap pili atrodas parks (vairāk kā 15 ha), kas iesākts veidot 19. gs. otrajā pusē. Muižas ēkā jau no 20. gs. 20.-30. gadiem atrodas Litenes pamatskola.

20. gs. 20-30. gados netālu no Litenes atradās Latvijas armijas vasaras nometnes vieta, kur 1941. gadā notika represijas pret Latvijas armijas virsniekiem un karavīriem. Stradu pagastu izveidoja pēc 2. pasaules kara. Stradu pagasta „Vecmadarniekos” atrodas mākslinieka Jūlija Madarnieka dzimtais mājas, savukārt „Vecdziesniekos” zemnieku sēta „Dziesnieki” ar 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā celtām ēkām.

Litenes muižas apbūve iekļauta valsts nozīmes kultūras pieminekļu sarakstā